

ABONAMENT:

Pe an 6 cor.; pe 1/2 an 3 cor.

Pentru economi numai 4 cor. pe an.

Pentru România pe an 15 Lei.

Manuscripte nu se redau.

LIBERTATEA

INSERTIUNI:

se socotesc după tarifă cu prețuri foarte moderate.

Abonamentele se plătesc înainte.

Apare în fiecare Sâmbătă.

Sfortări culturale.

O pornire ce nu trebuie să adoarmă. — Silințele nobile a conducătorilor gimnaziului din Brad, dau nouă rezultate frumoase și trezesc nădejdi bune! — Un bir nobil. — O caldă chemare.

Zeloșii conducători ai gimnaziului nostru românesc din Brad, arzînd tot mai mult de dorința nobilă, de a-și vedea întregit gimnaziul lor azi încă numai inferior, — prind toate privilegiile bune pentru a relua și înălța de nou stindardul pe care e scris: „*Intregirea gimnaziului din Brad!*” și a-l impune ochilor marelui public român, ca o neîncetată chemare, de a le veni într'ajutor în nobila lor străduință!

Noi, care am scris repetit în „*Libertatea*” cu toată dragostea despre acest lucru, și am publicat (în nr. 21) și caldul articol al fostului director George Părau, ba am și lucrat, cît am putut, pentru această idee mărețată, cum vom lucra și în viitor, — atragem de nou și de nou luarea aminte a marelui public român asupra acestei porniri, care voește să fie o înaltă manifestare a generației de azi, în jurul unui înasămnat așezămînt cultural românesc.

Ochii fiecărui Român de bine trebuie să privească cu drag asupra acestei mișcări și a punctului de unde ea să pornește: gimnaziul zarandean!

Gimnaziul are de patroni ai săi pe Sfinții luminați „*Constantin și Elena*” și cum e condus de o reprezentanță, un comitet, care are drept a cerceta toată chiverniseala gimnaziului, atît în partea ei materială, cît și în cea de mers al învățămîntului, — conducătorii gimnaziului au întocmit lucrul așa, ca reprezentanța să se întrunească la ședință plenară în tot anul la ziua patronilor institutului, la Sfinții Constantin și Elena, ținînd ședință mare, în care li-să dă samă despre starea gimnaziului în toate privințele. Membri în reprezentanța gimnaziului sunt fruntașii din tracturile Zarand și Hălmagiu, a căror comune bisericesti, cele mai multe, sunt fondatoare cu sume potrivite la întemeierea și susținerea gimnaziului. Acei membri să adună la ședințele reprezentanței și primesc raportul despre starea școlilor și chibzuesc asupra trăbuințelor lor mai departe.

Ăst-an ședința reprezentanței gimnaziului din Brad a fost de o înasămnătate mai mare ca de comun, și despre ea aflăm următoarele:

Fiindcă Sfinții Constantin și Elena au căzut chiar pe ziua întîie a Rusaliilor, cînd preoții, cari sunt mulți în reprezentanță, sunt cuprinși prea tare cu slujba dzeiască, ședința s'a lăsat pe ziua a doua a Rusaliilor.

Membri din tractul Zarandului au și venit în număr destul de frumos, dar' din tractul Hălmagiului numai primarul Oncu din Tomești. Să nădăduște însă, că în viitor vor lua parte cît mai mulți și din acel tract, cu atît mai virtos, că tractul a căpătat în frunte un protopop tinăr, care

să știe însușește pentru trebuințele culturale ale poporului, și prin sprijinirea năzuințelor culturale ale Brădenilor, își va implini în chip ideal datorița în privința asta.

Vizita Aradului.

Cetitorilor „*Libertății*” le e cunoscut, că anul trecut corpul profesoral și elevii gimnaziali, anumat număr, au făcut o excursiune, ca o vizită, la Arad, la așezemintele culturale de acolo: pedagogia și teologia. Ei au fost primiți cu drag de frații Aradani. Insuși P. S. Sa Episcopul i-a primit cu brațe deschise.

Ăst-an Aradani s'au folosit de privilegiul sărbătorilor Rusaliilor și au întors Brădenilor vizita, venind 30 de elevi de ai seminarului (ped. și teol.) din Arad, în frunte cu 4 profesori la Brad.

Ei au luat parte și la serviciul divin și au cântat în cor, înălțînd mult inimile numărului popor de față. Au fost primiți cu dragoste frățească și ospătați de bunii lor frați Brădeni, muncitori în brazdele culturii ca și vizitatorii lor.

Ședința reprezentanței.

La ora 11 s'a deschis ședința reprezentanței, sub președinția dlui protopop tractual deputatul Vasile Dămian, care deja în vorbirea de deschidere și salutare a reprezentanței, a atins cu frumoase și convingătoare cuvinte *trebuința mișcării pentru întregirea gimnaziului*, căci e cînsul al 11-lea în simțirea lipsei pentru această întregire!

Să scoate cu bucurie la iveală, că comunele fundatoare, care cînd s'a înființat gimnaziul, au contribuit care cu cît a putut, de s'au cumpărat casele gimnaziului și fondurile cari să-l susțină, — aceleași comune și acum, affind de noua pornire și ascultînd rugarea ce li-s'a adresat de strădalmicii conducători de azi ai școlilor, — s'au obligat și acum a ajuta cu sume frumoșele, care pe cît poate, pentru a vedea și completat la 8 clase prețiosul lor gimnaziu.

Atînă numai dela mărimea de suflet a poporului român și de pe aiurea, să-și arate și el dărnicia sa, dragostea de jertfă pentru acest așezămînt prețios de cultură, — atîrnă dela fiii buni și cu prindere, să-și arate și față de această mișcare, ce tînde la o țintă foarte de trebuință, mai de trebuință ca pânea și mîlăiul, — să-și arate acea nobilă dărnicie, cu ajutorul căreia făcură cu puțință Asociațiunii să-și ridice un mîndru palat: Muzeul național, și arhidiocesei de Sibiu să-și vadă ridicată mîndra Catedrală.

O nouă biserică-catedrală, un nou palat Muzelor culturale, să ridicăm acum în Brad!, — aceasta să fie azi năzuința cea mai caldă a fiecărui Român de bine!

Că gimnaziul din Brad e cu mult mai înasămnat pentru acele părți, decum îl știe publicul mare din puținele ce să aud și să scriu despre el, în urma muncii celei modeste și liniștite, tăcute, a bărbăților lui.

Un bir nobil.

Tare ar fi de dorit, ca pilda viuă ce a dat-o acolo la față locului, în ședința reprezentanței de care vorbim, dl profesor I. Costa din Arad, obligându-se sărbătorește, a lua asu-

pra sa de bunăvoie un bir nou: de a da cît va trăi el cîte 50 cor. pe fiecare an fondului gimnazial, în scopul întregirii, — să aște cît mai mulți următori, înzăcit de mulți și cu sume înzăcit de mari, după cum Dzeu puțință le-a dat.

Sărbarea ocazională.

Ca și alte-dăți, așa și de data asta, corpul profesoral a arangeat cu elevii gimnaziali o producțiune publică, o ședință literară festivă, la care a luat parte foarte numărös public ales, domni și dame.

Ședința festivă a deschis-o dl director gimnazial Dr. Oprișă prin o vorbire care vărsa val de dragoste pentru toț ce e frumos și ideal. Dl prof. T. Suciu a ținut un bine pregătit discurs asupra poetului V. Alexandri, iar' elevii s'au produs cu declamațiuni și cîntări, spre mulțumirea generală.

S'a dat apoi un prinz comun cu iubiții oaspeți Aradani și luînd parte și toată inteligența română aflătoare în Brad în ziua aceea.

Insuflețirea ce a domnit și la acest prinz, să fie de bun augur pentru mișcarea ce de aci încolo nădăduim să fie pornită cu mai mare zor și stăruință, întru adunarea mijloacelor pentru întregirea gimnaziului din Brad la 8 clase!

Dee Dzeu cît mai curînd să sărbăm și acest praznic al culturii noastre!

Ungurii huiduiți în Viena.

Adunare publică contra Ungurilor. — Un Kossuth de pae spînzurat; — Mari demonstrații contra Ungurilor la casa lor din Viena.

— Cine-s vinovații? —

Duminea trecută în Viena s'a întîmplat un lucru, care a roscolit odată toate măruntaele în patrioții nostri din Pesta.

Membrii delegațiunii ungare, aleși dintre deputații din dietă, dimpreună cu miniștri unguri, merseseră pe Duminecă la Viena să iee parte la chibzuirile „*Delegațiunilor*”, care-s un fel de dietă la olaltă a celor două jumătăți a Impărăției Austro-Ungare, făcînd parte din ea pe jumătate deputații din Ungaria, jumătate din Austria.

Delegații unguri erau tocmai la stat în casa ungurească din Bankgasse, cînd de-odată iată o mare de popor vienez trece lărmuînd și huiduînd pe dinaintea casei ungurești, ba cu bastoane au lovit și ferestrele casei și au spart citeva din ele, inchipuîndu-și că prin asta ar sparg capetele celor dinlăuntru!

Ce să întîmplase?

Adunarea lui Lueger.

Partidul social-creschin din Viena, a cărui suflet e însuși primarul Vienei Dr. Lueger, avuse adunare mare politică, pentru a desbata trebile politice la ordinea zilei, îndeosebi a cere celor chemați chiar la sfatul Delegațiunilor, ca să pună friu cererilor ungurești, cari tind a scurta tot mai mult drepturile vechi ale Austriei în conducerea și așezarea Impărăției. Mai ales îi doare pe Vienezi năzuința Ungariei de a cuceri în cele economice, nouă și nouă favoruri. Dr. Lueger arată că toată tovarășia Austriacilor cu Ungurii e și nefirească, că Ungurii le-au fost totdeauna și le sunt și azi dușmani, cari în vreme de nevoe țin cu ori-cine pentru a strica aliaților Austriaci...

Mulțimea a fost cît de bine infuriată prin vorbirea lui Lueger și soțior săi.

Kossuth de pae.

Ca semn al urei lor față de Unguri, pe cînd în lăuntru, în sala unde era adunarea, să țineau vorbirile, pe atunci afară o mulțime uriașă de popor, ridicase o păpușă mare umplută cu pae și scris pe ea cu litere bătătoare la ochi: *Kossuth*, și a spînzurat-o de un stîlp din stradă!

După-ce adunarea s'a gătat, și s'au luat în ea hotărîri aspre pentru apărarea intereselor Austriei contra politicei maghiare, — Dr. Lueger a eșit în logia primăriei, și a ținut o vorbire și poporului din stradă ce nu încăpuse în sala adunării.

Dar' până a nu-și începe încă vorbirea, văzînd păpușa spînzurată, a zis: „Înainte de toate, rog pe acei domni cari să află în apropiere (de Kossuth cel de pae), să iee jos păpușa. Că nu vrem să ne spurcăm demonstrațiunea în acest chip...”

Kossuth a fost luat jos și trîntit pe pămînt, — apoi primarul Lueger a vorbit și aci poporului despre stările cu Ungaria, — încheind cu aceea, că: „Adunarea de azi noi o luăm ca demonstrațiune pentru patria noastră, și în contra obrăzniciei jidano-ungurești trufașă!”

După acestea mulțimea a pornit să uturee citeva strade, între cari și strada Bankgasse unde e casa ungurească care să sălășluște ministerul unguresc și slujbașii maghiari de lipsă lui în Viena și e adăpostul ministrilor cînd merg la Viena, și în care chiar acum erau adunați la sfat și deputații trimiși pentru Delegațiuni.

Cine a provocat?

Cînd cele vre-o 3000 de oameni au ajuns la casa ungurească, au făcut o larmă mare, huiduiau și zbierau contra Ungurilor. Dar', — așa spune ziarul „*Deutsche Zeitung*” din Viena, tot lucrul rămînea la atita, dacă Ungurii din casă s'ar fi purtat rezervati. Ei însă au provocat ei mulțimea! La început în ferestri să vedea *Wekerle*, Kossuth, Zichy și *Jekelfalussy*. Dar' ei, văzînd că dau privilegiu la demonstrațiuni, s'au retras și apoi s'au arătat la ferestri slujbașii ministrului ungar. Unul din acestia a scuiplat asupra publicului, — altul-a făcut semn că ei, cei din stradă, să se spînzure, — al treilea a aruncat jos între ei o *cizmă*, — și prin acestea au infuriat apoi mulțimea, care s'a oprit localul și cu bastoane ce au avut la ei, au lovit, până unde au ajuns, la ferestri și au bombardat poarta și ar fi străbătut poate și în lăuntru dar' n'au putut. — Foile ungurești spuneau că s'au aruncat și petri, dar foaia Vieneză zice că asta nu-i drept, că strada fiind bătută în asfalt, n'au avut de unde lua petri să arunce. Huiduia! însă li-s'a făcut, de i-s'a dus vestea.

Urmările.

Urmările au fost, frește, mari su-părări, căci prin faptul acela, Vienezii au vătămat legile de bună primire a unor oaspeți, nu numai oaspeți, ci chiar trimiși ai unei țări, cari să află în împlinirea chemării, pe care legea li-o pune în sarcină.

Cercurile oficioase și-au și arătat îndată nemulțumirea asupra celor întîmplate și le-au spus ministrilor unguri că le pare rău de ce s'a făcut, dar' lucrul n'are să fie luat decît ca fapt al mulțimii nerăspunzătoare. Cercurile oficioase cele cu răspundere, nu au avut știre de ce să va întîmpla.

Și cu asta Ungurii s'au mulțumit, deși foile lor strigă „*ai vei!*” că aceea a fost o palmă dată la toată nația ungurească, ba țării chiar!

Kossuth însă a spus, că pe ei, pe miniștri, așa de mult i-a liniștit declarația ministrului-presedinte austriac, că acum în dieta din Pesta nici nu vor mai încorda mult vorba asupra acestei huiduie ce li-s'a făcut în împărăteasca cetate. S'au mulțumit cu aceea, că căpitanul de poliție al Vienei, își va perde, după semne, slujba, ca satisfacție dată Ungurilor vătămăți din lipsa de pază a poliției.

Din dietă.

— Ședința din 5 Iunie n. —

Venind în desbatere legea despre votarea numărului de recruți de lipsă armatei, din parte românească a vorbit la ea deputatul Dr. Alex. Vajda-Voevod următoarele:

Nu putem vota nici planul acesta de lege, (pentru darea de recruți), căci n'avem încredere în guvern, iar' chestia aceasta încă e chestie de încredere.

S'ar părea, că partidul nostru azi e în contradicere cu ținuta noastră din decursul crizei, dar' aceasta-i numai părere. Stăpînirea de partid și de clasă din țara aceasta, ne-a nesocotit ființa noastră ca factor. Din pricina aceasta, noi ne-am pus pe acelaș punct de vedere, pe care stăm și aici în parlament ca partid, și anume, că nu ne vom lăsa nebăgați în samă nici ca partid, nici ca naționalități, ci vom dovedi prin fapte, că existăm și că suntem factor în viața publică, în treburile țării!

D-voastră ne-ați nesocotit fără de a ne zice o vorbă, ba ați trecut peste noi cu dispreț și cu injurii, și ați voit să stoarceți singuri așa numitele „*cuceriri naționale*”. Iară noi ne-am propus să vă arătăm, că dacă ne nesocotiți, fără noi nu veți fi în stare să cuceriți nimic, ceea-ce desigur v'ar fi reușit cu ajutorul nostru.

Noi am avut în vedere, că tot noi naționalitățile vom fi la urmă păgubașii, căci am întrevăzut, că toată lupta să va isprăvi cu fiasco; am întrevăzut, că tot popoarele noastre vor plăti mai din greu pentru luptele ce le-ați înscenat. Și iată acum cereți dela popor recruți și dare. Am știut noi, că D-voastră veți fi prea slabi. V'a dovedit-o și contele Stefan Tisza, care v'a spus aici în fața dietei, că să fie pregătit chiar și la glonț și spînzurătoare, cel-ce începe lupta, ori dacă nu, să nu o înceapă! (Mișcare). Am privit la D-v. în luptă și ne-am convins, că numai atunci ați fi avut putere deplină, dacă ați fi avut rădăcină în popor și ați fi stat de vorbă cu noi! (Zgomot).

Dezvoltarea crizei a dat dreptate vederilor lui Ludovic Mocsary, președintele vechiului partid 48-ist, care timp de 20 de ani a vestit, că Ungaria nu va fi nici-cînd neatîrnătoare, până ce nu să vor împăca Ungurii cu naționalitățile, până ce nu vor chezașul egală îndreptățire a tuturor naționalităților. (Aprobări la naționaliști). S'a dovedit dreptatea lui Mocsary prin eșecul luptei naționale, a dovedit-o ședința de astăzi, în care D-voastră, cei cari susțineți nu de mult, că nu votați nici o para chioară pentru Viena fără concesiile naționale, votați contingentul militar.

Nu putem vota proiectul, nu numai din cauza neîncrederii în guvern, ci și pentru faptul, că vrem să dovedim, că noi nu suntem uneltele Vienei, cum vă plăcea să ne numiți, ci că suntem reprezentanții trimiși ai națunilor noastre și înainte luptătorii drepturilor lor! (Zgomot).

Wilhelm Sümegi: L'ați ales pe Kristóffy.

Dr. Alexandru Vajda: Ziceți, că l'am ales pe Kristóffy. Imi pusesem de gînd să nu răspund la ori-ce întrerupere. Dar' trebuie la aceasta să răspund. Dacă eu aș fi în partidul D-voastră, n'aș prea avea curajul să acuz pe un deputat naționalist, că noi am fost uneltele lui Kristóffy, că noi l'am slujit. Noi numai am privit la luptă (Zgomot în stînga de departe, căci D-voastră și guvernul de atunci ne-au împedecat să fim reprezentați aici după dreptate, și tot D-voastră, coaliția de atunci sunteți, cari ne-ați nesocotit și ne nesocotiți și astăzi. Dar' credeți, că noi cari reprezentăm *mai mult ca jumătate din țară...* (Zgomot mare, strigăte: La ordine! Nu-i adevărat. Președintele sună).

Dr. Alexandru Vajda: Noi nu ne putem împia de soți de arme celor-ce ne nesocotesc și batjocoresc.

Victor Rákosi: Nu-i adevărat! Numai cu D-voastră nu ne împretinim! Incolo au votat mai mulți Români cu kossuthiștii decît cu D-voastră.

Președintele: chiamă la ordine pe Rákosi.

Dr. Alexandru Vajda: Nu noi am format trupa lui Kristóffy, căci s'au găsit destui Unguri slabi, cari au servit guvernul acela (Mișcare). Pofțiți și ne arătați un singur Român, Slovac ori Sărb, care s'apus în slujba lui.

Scot cu mândrie la iveală, că dintre noi naționalitățile nu s'au găsit nici unul, dar' cu atît mai mulți dintre Unguri. (Intreruperi: D-voastră serviți totdeauna Viena).

Am auzit cuvîntul „Viena“. Imi aduc aminte de cuvintele unui om politic al D-voastre, astăzi ministru și conducător, cari să potrivească foarte bine la stările de astăzi: „Să simte semnul unei mâni pe care un poet a numit-o: mâna Vienei. La un semn al ei, ca la al unui băț vrăjit, să schimbe deodată credința D-voastră. (Pe atunci: a liberalilor).

Chiar așa s'a întâmplat și astăzi: Mâna Vienei a dat un semn și D-voastră v'ați schimbat! (Zgomot mare). Noi naționalitățile, pe cari ne-ați tot numit slugile și uneltele Vienei, noi am rămas credincioși trecutului, programului nostru! (Aprobări vii la naționaliști, șgomot la kossuthiști).

Dacă am fi slugile Vienei am vota legea ori am lipsi de aici, dar' nu, noi nu suntem uneltele Vienei și nu primim planul de lege ce ni-să cere!

Președintele: Il chem la ordine pe dl vorbitor, pentru că a numit majoritatea: uneltele Vienei. Dacă mai continuă astfel îi iau cuvîntul.

Dr. Alex. Vajda: Noi avem multe cuvinte de neîncredere în guvern. Când am venit aici, eram deja în curat cu datoria noastră. Scopul nostru este să vă încredințăm atît pe guvern, cît și majoritatea, că plîngerile noastre sunt îndreptățite, trebuie vindecate, căci înlăturarea lor asigură înaintarea întregii țări. Asta e datoria majorității, nu numai din punct de vedere al intereselor partidului naționalității, ci și spre binele țării. Am crezut, că să vor găsi în dietă și astfel de bărbați, cari vor fi încredințați, că e datoria statului...

Președintele: Vorbiți la proiect; nu puteți vorbi acum de chestia națională.

Dr. Alex. Vajda: Ne-am încredințat, că guvernul, chiar de ar voi să facă ceva bine, e împedecat de unii membri ai majorității. Vrem să fie cu puțință restabilirea păcii dinlăuntru ca în vremea cînd toate partidele din Austria își dau mâna și să înțeleg frățeste, să fie și la noi înțelegere pacnică și frățescă. Dar' cînd dl ministru-președinte declară mai

deunăzi, că nu voește să ne dea nici prea puținul ce ne dă legea naționalității, adevă ca instrucția publică...

Președintele: Pofțiți vorbiți la obiect. În caz contrar vă voi opri cuvîntul.

Dr. Alex. Vajda: D-lor deputați! Guvernul cere recruți, pe care majoritatea vrea să-i voteze, dar noi partidul naționalității, nu voim să-i votăm. Voesc deci să arăt de ce nu putem avea încredere în guvern și deci nu putem vota planul de lege despre recruți. Natural deci că vorbesc la obiect.

Să vede din toată lucrarea guvernului, că voește să înceapă tot acel fel de guvernare prin subjugare, care a stăpînit țara timp de 40 de ani! Să vedă că primește felul de tristă amintire a lui Tisza și principiile lui Bánffy. (Ilaritate). Să poate să aibă d-nul ministru-președinte multă bunăvoință pentru noi, să poate să simțea nevoia de a ne ajuta la necazurile noastre. Dar' nu putem avea încredere în acest guvern, al cărui ministru al treburilor dinlăuntru, cel care ar fi chemat să ne răspundă și să-și lumineze punctul lui de vedere, fuge de discuție; acest ministru să pare că poartă rolul lui Jago în acest guvern, poartă rolul contelui negru din romanele de boulevard.

Onorată dietă! Zilele trecute cînd dl ministru președinte a vorbit, s'a făcut vorbă și de gimnaziul slovacesc. (Zgomot continuu. Strigăte: Asta nu să ține de obiect!) Să referă la programul guvernului... (Zgomot).

Președinte: Ține-te de regulament, căci nu pot lăsa, că atunci cînd să dezbate asupra proiectului militar, dl deputat să aducă vorba la gimnaziul slovacesc. Acesta este un abuz în contra regulamentului de casă, ceea-ce nu pot îngădui!

A. Vajda: Dacă nu voii să mă ascultați până la sfîrșit, (S'auzim! strigă între naționaliști) atunci rog, On. casă, să-mi primiți numai propunerea, care o voi face în legătură cu acest plan de lege. (S'auzim!) Și dacă D-voastră votați recruții guvernului de acum, care guvern să numește „mare“, — să poate, că este și cîte un nume mare între ei, dar' faptele de pînă acuma ale guvernului nu sunt mari, ci din contră mici, — zic, dacă votați recruții guvernului, care paradează cu trecutul său politic, atunci faceți măcar ceva și pentru popor! (Contrațiceri din partea dreaptă și întreruperi cari împedecă pe vorbitor. La acestea Dr. Vajda zice:) Dacă vorbesc despre guvern nu e bine; dacă vorbesc despre planul de lege ce e în dezbateră, iar' nu e bine, dacă vorbesc despre gimnaziul Slovacilor, asemenea nu e bine! (Ilaritate).

On. dietă, echitatea cere, să nu cugetați numai la trebuințele guvernului și a Vienei, ci și la *trebuințele poporului!* Dacă votați atîția recruți, cereți baremi, ca guvernul să introducă *slujba de doi ani* la miliție, și, dară, rog primiți următoarea moțiune:

„Ministru de honvezi să îndrumă, ca să prezinte fără amînare planul de lege despre *slujba de doi ani* la miliție“.

L. Okolicsány: Dacă va și fi introdus, nu va fi nici o recunoștință.

Al. Vajda: Cu aceasta ați răspîlat pe acel popor, pe care totdeauna îl aveți bun de recruți și bun pentru a plăti dare, și pe pelea și spatele căruia votați aici toate.

Nu căutați, On. casă, că cine aduce nainte această propunere, ci căutați că ce cuprinde aceea! Luați în socoteală grosul poporului, milioanele de cetățeni, fără privire la naționalități, și vă gîndiți la aceea, că și poporul maghiar dacă ați veni de-

grab cu legea cerută de mine (despre slujba de 2 ani), va fi împărțit de bunurile acestei legi, ca și Români, Sîrbii, Slovaci și Nemții din această țară. (Aprobări între naționaliști).

Noi cu acel scop am intrat în dietă, ca să vă încredințăm despre îndreptățirile punctului nostru de vedere, despre îndreptățirea plîngerilor poporului nostru, rugîndu-vă, ca să *îndreptați* aceste neajunsuri! Ședințele de pînă acum ne-au dovedit, că D-voastră ne primiți cu ură, ba chiar cu o oareșicare turbare! (Contrațiceri). Dacă D-voastră vă veți purta cu încredere, și nu veți cere, ca noi să ne înjosim (Zgomot, contrațiceri), ci veți ști trezi încredere în noi, atunci alta va fi privilegia acestei case și nu va mai veni cazul, ca vorbitorul minorității să fie huiduit. (Zgomot).

Pofțiți dar' și vă împacăți cu acel gînd, că noi reprezentăm aici *opinea română, slovacă și sîrbă*, în care este așezată *puterea noastră* și care ne-a născut pe noi! Să nu credeți D-voastră, că dacă ne nesocotiți pe noi, minoritatea dietei de acuma, tot așa va fi și în viitor! *Vom veni noi aici și o sută de inși!* (Contrațiceri). Va veni și timpul acela, căci mamele române, slovace și sîrbe vor da încă fiii buni neamului lor, și copiii buni vor lupta pentru drepturile noastre! Să știți și aceea, că pînă cînd nu vom cuceri drepturile poporului de ori-ce limbă din această țară, *nu va fi pace în Ungaria!* Cu limbă de moarte vom lăsa copiilor noștri, ca să lupte pentru marelle idei, pentru cari au murit moșii și strămoșii noștri! (Zgomot).

Încheiu vorbirea mea cu cuvintele lui L. Kossuth-tatăl, pentru-ca să vi-să înpărească bine în măduvă și în rărunchii D-voastre, să nu le uitați iară. Ludovic Kossuth zice în scrierile lui într'un loc următoarele: „Trec rînduri după rînduri de oameni, să imbie privilegii din belșug; cuvintele zboară, dar' înțelesul lor rămâne, dacă este sănătos și adevărat. Dacă nu e piară, precum piere suspinul pe aripile vîntului“.

Cuvintele mele sunt *cuvintele partidului național* și dacă sunt cuvinte adevărate și sănătoase, *vor trăi și fapt vor deveni* în viitor, ori-și-cum veți lupta D-voastră, domnilor, în contra lor!

Nu primesc proiectul de lege. (Vii aprobări între naționaliști).

Bánffy — dă din pinteni.

Baronul Bánffy să simte îndemnat a-și ridica glasul pentru a combate și el pe naționaliști, cari au vorbit despre felul lui de cîrmuire pe cînd era și el domn al țării, ca despre cea mai ne bună cîrmuire cu pumnul, nu cu capul și cu legea. De aceea el răspunde zicînd:

Baronul Bánffy: Onorată Casă! Nu aș fi luat cuvîntul, dacă antevorbitorul meu nu ar fi vorbit în decursul expunerilor sale în chestiile naționale despre „sistemul Bánffy“ și dacă n'aș fi primit informații, că la începutul ședinței un alt deputat, dl Vlad, a vorbit de principiile lui Bánffy din punctul de vedere al ideii de stat maghiar.

„Sistemul (felul) lui Bánffy, vederile lui Bánffy cu privire la ideea de stat maghiar sunt atacate din partea acelor, a căror ideal este înființarea unui stat *poliglott* (stat al mai multor neamuri, cum de fapt și este, nu al unui *singur neam*, cum ei îl numesc și îl doresc! Red. „L.“) pe acest pămînt, pe care să afle statul maghiar. (Mișcare între naționaliști). Stat poliglott pentru aceea, fiindcă după părerea mea, dacă legea despre egala îndreptățire a naționalităților ar fi astfel dusă în deplinire, precum o doresc acei domni, atunci statul ungar nu poate deveni *stat național (nici nu va deveni niciodată!* R. „L.“) și după părerea mea dacă noi, nu vom fi în stare să alcătuim aici statul *național unitar maghiar*, atunci *acest stat nu are*

viitor, statul ungar nu are drept la viață! (Zgomot între naționaliști).

„Nu putem să luăm pildă dela Elveția, nici dela Austria, ajunsă pe calea descompunerii (?) din cauza luptelor naționale, dar' trebuie să luăm pildă și exemplul dela celelalte state europene. În Europa astăzi numai state naționale au drept de existență. Acel stat, care nu va putea deveni național nici astăzi, nici în viitor, cred, nu va fi în stare să se susțină în Europa!“

Credința mea este, că Ungaria nu-mai în acel caz are viitor, drept de a fi stat și puțință de viață, dacă va reuși să-și dezvoalte unitatea sa *națională* de stat. Și părerea mea este că *trebuie* să tindem spre ajungerea acestei ținte cu *toată puterea*, cu *toate mijloacele*, avînd înaintea ochilor acel ideal care ne asigură viitorul vieții noastre de stat: statul unitar național maghiar! (Vii aprobări în stînga extremă). Da, recunosc că legea de naționalități dă anumite drepturi cetățenilor nemeșii. Insa aceste drepturi numai într'atîta să pot folosi intrucît unitatea statului și caracterul unitar național să nu fie primejduit! (Vii aprobări).

Eu unul nu aș fi făcut articolul de lege despre îndreptățirea naționalităților.

Dr. Vajda: Aceasta ț-o credem!

Br. Bánffy: Dar' dacă e odată făcută, trebuie să ținem seamă de ea, dar' după părerea mea, să poate executa numai într'atîta, intru-cît unitatea statului, caracterul unitar al lui o iartă. (Strigăte din partea naționalităților: *Acesta este doar' sistemul Bánffy!*)

„Da, acesta este sistemul Bánffy, de care sistem sunt mîndru, care sistem doresc din tot sufletul meu ca să fie sistemul fiecărui bărbat de stat maghiar, care ține seamă de viitor, pentru-că dacă nu vom urma acest sistem, atunci statul unitar național-maghiar nu va fi realizat, atunci va fi subsăpat viitorul statului maghiar, atunci poate că vom deveni amestecătură de neamuri (cum suntem în fapt! Red. „Lib.“) sfășiate în provincii, asemenea Austriei, dar' nu un stat care să ne asigure un viitor. De acest stat unitar național-maghiar noi națiunea maghiară avem trebuință să existe! (Vii aprobări).

Dr. Aurel Vlad: *Dar' noi n'avem trebuință!* (Mare gălăgie și strigăte între Unguri: Atunci du-te în România! Afară cu el!)

Bánffy urmează în tonul acesta mai mult de o jumătate cîns, spunînd, că după convingerea lui singura politică corectă în contra naționalităților să cuprindă în cuvîntul: *Zdrobește-le!* O politică care va voi să-i dea statului un caracter poliglott, nimiceste nu numai viitorul statului, ci îi primejduiește și unitatea teritorială. Căci să vor ivi și aici stările din Austria cari slujesc sistemul de provincii, ori ca să-i zicem pe nume direcțiunea federalistă, și cari ar produce în viitor descompunerea!

RĂSPUNSUL

dlui **Dr. Alexandru Vajda** la halaripurile lui Bánffy.

Dr. Vajda: Cer cuvînt în chestie personală!

Vreau să răspund la unele ziceri ale înainte vorbitorului meu. Vorbirea baronului Bánffy îmi pare, că prin ea, el vrea să-și cîrpească popularitatea pe pielea noastră. (Intreruperi). Intreagă popularitatea lui are să o mulțumească felului lui de a să purta cu noi odinioară cu: *zdrobește-l!* E o chestie de gust și de vederi și cui îi place, poftescă și primească aceste vederi a pumnului și lupte pentru ele, (strigăte între Unguri: Toți luptăm pentru ele!)

Hei. Cine era odată mare și tare în țara aceasta? Cine era pașa comitatului Solnoc-Dobăca? (Zgomot mare. Intreruperi: *Ăsta-i atac personal. Președintele sună.*) Baronul Bánffy a iscodit principiul: *zdrobește-l* pe toată linia. A voit să împedecă împlinirea legii naționalităților chiar și în comune. A spus și astăzi aici, că în aceasta vede el „fundamen-

tul formării „statului național maghiar“. Dacă e așa, atunci acela stă pe temeiuri foarte slabe. De ce ne va fi ertat oare dl ministru-președinte întrebunțarea în comune a limbei noastre? Căci e firesc că trebuie să vorbești în limba poporului în o astfel de comună, în care nu știe nimenia ungrește! Acolo ești silit de împrejurări să îți legea naționalităților.

dl vorbitor ne-a vorbit și de poporul Bascilor. Dar' e cu totul alta starea naționalităților nemaghiare, de cît a Bascilor.

Dlor deputați! *Națiunile noastre au dat chiar și regi Ungariei!* Noi am dat în trecut comandanți mari! Națiunile noastre Vau dat și aristocrația (nemeșii) D-voastră de rassă. (Mișcare.) Cu toate acestea ar vrea dl B. Bánffy, ca noi să purtăm același rol în țara asta, ca Bascii cei în cutare un unghiu al Franciei ori Spaniei. Poate dsa aduce ori-ce legi dar' contra legilor naturii, va fi slabă ori-ce lege de a lui Bánffy. (Aprobări vii și aplauze la naționalități, zgomot la ceilalți). Precum n'a putut nici în trecut ajunge altceva cu bașibuzucia lui, decît că a deșteptat ură în sîmul naționalităților contra ideii de stat ungreștii, și contra Ungurilor, același sfîrșit îl va ajunge și în viitor cu sistemul de „zdrobește-l!“, dar' în măsură mai mare, în astfel de măsură, față de care vor fi prea slabe baionetele legendarmilor și chiar și ale honvezilor! (Zgomot, întreruperi: Ce? ne mai ameninți?)

Dr. Alex. Vajda: Nu ameninț, dar' sunt dator să spun ce simt și ce gîndesc! Aș fi un laș, dacă din tariseizm mi-aș ascunde simțămintele, iar' viitorul ar dovedi contrarul. Onor. dietă! În trecut s'a întîmplat, că prin proces natural, cel mai bun al naționalităților s'au contopit în naționalitatea ungrească (Intreruperi: „In națiunea maghiară.“) În acest înțeles în *naționalitatea* maghiară. Nu vă legați de cuvinte, ne înțelegem, mă rog! (Ilaritate). În nemeșimea D-voastră din Ardeal e mult sînge *romănesc*; în cea din Ungaria de sus, e mult sînge *slovac*; în cea din sud, mult sînge *sîrbesc*; iar în toată aristocrația: mult sînge *german*! Oare cîte procente de sînge curat ungreesc vom găsi în sîngele nemeșimii D-voastre, dacă ar fi să-l cercetăm? (Mișcare, Ilaritate).

Contele Teodor Batthány: Da în sângele dtale cît îi romănesc?

Gavril Ugron: Toată aristocrația din România e de origine grecească.

Dr. Alex. Vajda: Astăzi ați fi buni bucuroși să puteți contopi și numai singele jidoves, cel atît de batjocorit, căci Ungurii înjură mai tare pe Jidani, căci cu noi nu vă mai *proccopșiți!* (Zgomot.) Ei! dar' cu: „rupe-“! nu veți isbuti să-i contopiți nici atît! Căci contopirea din trecut a fost rodul legăturilor familiare, dar' nu al poruncii unui d'alde Bánffy, care par'că răcnește: Eu, Bánffy Dezső, îți poruncesc să te faci Ungur, că de nu, voi spune că tu nu trăești! Inzadar voiți să maghiarizați în felul acesta! O contopire să poate numai pe cale socială, prin superioritate socială și pe cale economică prin superioritate economică! Numai de va avea aceste calități de rassă, va fi poporul ungreesc în stare să contopească și alte naționalități!

Gavril Ugron: Nu e nevoe să le contopim. N'o cere nime (Zgomot).

Dr. Alex. Vajda: Da de nu! Ungurii au nevoe de un pic de împrospătare de sînge! (Zgomot, strigăte: D-zeu să ne păzească!). —

Dlor deputați, poftiți și priviți puțin împrejur la statele culte ale Apusului. Știu cu siguranță, că vă ocupați mulți cu politica socială și cu sociologia... Dl ministru-președinte a zis odată, în vestita-i vorbire dela Baia-mare, pe atunci Bánffy era încă mare și puternic, — că noi nemaghiarii ne vom lăpăda de chestia națională, și va veni vremea când ne vom contopi cu socialismul și nu va mai fi chestia naționalității! Și a lăsat dl ministru-președinte, era mare și tare și atunci, să se dezvolte socialismul, crezând că chestiile sociale vor înghiți chestia naționalității, că vom peri, ne vor absorbi! Baronul Bánffy a zis, că-i bună această tactică, căci el a urmat-o mai mult.

Azi e puternic socialismul în Ungaria și eri a făcut și unele priviri spre el dl ministru-președinte. Dar să privim unde a ajuns socialismul internațional? Astăzi socialismul nu e antinațional, nu e negarea naționalității, ci privește chestia de naționalitate ca fiind parte din marea chestie socială! Puterea împrejurărilor a făcut, ca în Austria să facă fiecare naționalitate economie culturală intențivă și e internaționalism numai cu privire la programul dreptului public, în cadrele statului.

Să nu crează dl Bánffy că ceea-ce s'a dezvoltat în mod natural în alte state, să poate opri ori înăbuși la noi cu vorba: *zdrobește-l!* Să nu crezi dle baron, că poți împiedeca dezvoltarea naturală! Dar puteți să faceți, ca Ungurii să și dovedească și impue nouă însușirile lor superioare de rasă!

Și vreau să mai spun ceva. Mulți din prietenii mei o știu, — și de ce să nu spui și în public, ceea-ce poate va fi crezut că e compromițător și îl va fi jenat pe dl înaintevorbitor în unele cazuri, precum și pe mine m'a compromis și jenat în trecutul meu politic. Multe să pot tăgădui în viața publică, dar rudenia de sine nu să poate! Ei, iaca ce trebuie să vă descoper:

Eu sunt Român, de origine românească, din familie de opincar, dar am și eu în vinele mele în urma împrejurărilor, în linie ce merge pe spîță în sus, *cîteva picături din singele Gyárfás-estilor*, de care curge mult, foarte mult în vinele lui Bánffy. (Mișcare). Iată-mă aici ca o pildă vie și ca o protestare în contra vorbeii lui Bánffy! Sunt din același comitat cu el, nu mă lăpăd de familia Gyárfásilor, totuși sunt Român, *imi cresc copiii să fie Români și sunt hotărît să lupt pentru bunăstarea și înaintarea națiunii mele până la cea din urmă picătură de sînge*. Faceți ce voiiți, *mă puteți și spinzura și omori* (Zgomot mare), dar tot va spun, că chiar politica de zdrobire a lui Bánffy ne-a dus până acolo, *că azi noi ne înjugăm la lupta aceasta mare, fără să mai și socotim la viața noastră!*

Poftiți și urmați politica lui Bánffy, dacă voiiți să ajungeți la astfel de urmări! Vom vedea ce va fi sfișitul! (Aplauze și aprobări vii la naționalități).

Interpelația domnului Dr. Vlad.

În ședința dela 6 Iunie, dl deputat Dr. A. Vlad, a făcut interpelare pe larg la adresa ministrilor de interne și de honvezi, asupra tuturor mișcărilor ce s'au săvîrșit în jurul alegerii dela Dobra, asupra minciunilor cu cari anumiți domni, baronași și nebaronași, au umplut cercul chiar în numele domnului ministru de interne, asupra abuzurilor gendarmilor,

— și asupra tuturor amănunțelor foarte de nimic, cari ilustrează această *răpire* a mandatului din mîna vrednicului român ce candidase cu program național. Intreagă interpelarea versă o lumină bogată asupra caracterelor de sus și de jos, a oamenilor ce ne fericesc, ca ministri și ca slujbași publici.

Fiindu-ne numărul de față destul de încărcat cu lucruri din dietă, — interpelarea dlui Dr. Vlad o lăsăm întreagă pentru numărul viitor.

Știri politice

— În depărtatul Răsărit iar să adună pe cer nori purtători de furtuni: În Coreea cea cuprinsă de Japonezi în urma războiului cu Rusia, e nemulțumirea tot mai mare contra stăpînirii japoneze și Coreenii fac mișcări de revoluție, ce poate izbucni în un nou războiu.

— În Rusia stările din lăuntru sunt tot mai cuprinzătoare de nouă primejdii. Dieta Rusiei cere mari drepturi poporului și împărțire de pămînt între sărăcime din marile averi ale statului și ale Coroanei, — și guvernul e în contra acestor cereri, — așa că prin asta nemulțumirea poporului e întărită de nou, par'că s'ar așterne zilnic strat de praf de pușcă peste toată țara, și în ori-ce zi poate cădea un lemnus aprins și toată țara va lua iarăși foc! Dacă acum va izbucni de nou, va fi un groaznic războiu civil (revoluție).

Mai nou să crede că să va înlătura primejdia, că guvernul va abdice, spre a veni unul mai pacinic față cu dieta.

— Pentru apropierea dintre Japonia și China, împărații cu poame galbene, surori, e un semn al vremii, care face ginduri Europeanilor ce au pe acolo proprietăți, — că Chinezii în loc să și mai lege cu contract instructori nemți cari să le întocmească și învețe armata în știința de lupta a vremilor de acum, — au lăsat pe Nemți să plece acasă (împlinindu-li-să vremea pe cît fuseseră tocmiți) și își aduc în locul lor instructori dintre ofițerii japonezi, — prin ce, cele două popoare mari galbene, să apropie și leagă de olăită tot mai mult.

NOUTĂȚI

— La numărul de față al „Libertății” alăturăm un adaus de 2 pagini, pentru a putea cuprinde bogatele vorbiri naționale a deputaților noștri în dieta din Pesta.

Prelegerea economică cu skiopticonul arangeată de Despărțămîntul Oraștie al Asociațiunii Dumineca trecută la Băcăntii, a fost și ea de tot bine reușită. Dl președ. I. Popovici a deschis adunarea arătînd însemnătatea și scopurile de luminare economică și culturală a Asociațiunii, apoi dl I. I. Lăpădat, secretarul băncii „Ardeleana” a preles despre cărțile funduare, dînd foarte folositoare îndrumări poporului despre însemnătatea cea peste măsură mare și gin-gașă a cărților funduare și datorința fiecărui proprietar cuminte de a și avea cartea funduară a averilor sale în cea mai bună rînduială, — apoi le-a spus cum și ce e de umblat la acele cărți, — lucruri deși atît de folositoare, totuși atît de puțin limpezite între cunoștințele poporului nostru.

Dl Const. Baicu, inv. dir. în Oraștie, a preles din pomărit cu cunoscuta dsale dibăcie și competență, ilustrîndu-și cu skiopticonul prelegerea, dînd chipuri din pomărit chipuri de tîrguri de poame, de pachetări de poame, etc. o prelegere tare folositoare. Pe urmă dl I. Popovici a predat pe scurt ceva din viața Românilor de azi, ilustrînd cu chipuri cele spuse, cum și

ceva din istoria orașului Pompei, îngropat de Vezu.

Toate au fost primite cu plăcere de numărul de față care umplea biserica, și care s'a arătat tare mulțumitor prelegătorilor pentru excursiunea lor instructivă în comuna aceasta.

Dumineca viitoare va fi prelegere de același fel, tot peste Murăș, la Balșa, — apoi trimișii Asociațiunii vor lua comunele dincoace de Murăș, cari vor fi avizate înaintea.

Chipurile deputaților noștri apar pe rînd, bine îngrijite și însoțite cu schițe asupra lor, — în „Foia Interesantă”. Pînă acum au apărut 6: în Nr. 27: Dr. Novac și Cor. Bredecian, în Nr. 28: Dr. N. Oncu și Dr. A. Vlad, iar în numărul de azi Dr. Iuliu Maniu și Vasile Goldiș. Vor urma și ceilalți.

Prigoniri de nimic.

Cetitorii „Libertății” au aflat încă în numărul trecut, din mulțumita publicată de notarul Hits, că a doua zi de Rusalii noaptea, a fost în Dobra foc, care a cuprins și casa și cancelaria notarială, arzînd o parte din ele. În numărul de Dumineca trecută a foi „Hunyadvármegye” din Deva, cum și prin unele foi din Arad și Pesta, s'a scris, că focul a fost pus de oamenii partidului lui Dr. Rozvan căzută la alegerea de deputat, ca răsburare că oamenii lui Moskovits i-au răpit mandatul. Ba spunea că e și prins făptuitorul în persoana lui Ioan Cindea, care, arestat, a și mărturisit că el a pus focul și de ce!

Ca răspuns la aceste vești ale foilor maghiare, avem de spus atîta, că acel Ioan Cindea, azi se află liber, neafînd judele de instrucție nici o vină în el, — dovadă că foile ungurești cînd dau astfel de știri despre Români, mințesc bucuros, gratis și franco, și fără de nici o rușine!, — numai să poată spune ceva rău, rău de tot, despre Români!

De fapt în Dobra s'a pornit o ticăloasă prigonire din partea rabiaților, asupra Românilor, spunînd că acesta de bună seamă e foc pus, căci focul s'a iscat la casa renegețului Stagl, boltaș mai ales de opinci, care mulți creștăruși, ba toți din care își duce traiul, i-a tras de pe cinstiții țărani români, — și drept răsplătă la alegeri era unul din cei mai descreerați lucrători contra Românilor și acum după foc el a dus rînduri peste rînduri de gendarmi pe capul Românilor nevinovați, ca să-i prigonească și șicaneze doar' îi silesc să spună că ei i-au pus focul! O mulțime de Români au avut de suferit fel și fel de șicane pe urma sfîrcăielor acestui om nerecunoscut!

Cauza adevărată a izbucnirii focului e greu de găsit. Unii sfătoși vreau s'o arunce asupra nevinovaților Români, poate pentru a nu fi descoperit adevăratul mișel și criminal care pare a se adăposti în altă tabără!

Ce ar fi avut un Român care ar vrea rău lui Stagl, să-i dea foc la prăvălia lui cea vrednică cam 2000 cor., cel mult — prea mult! — 3000 cor., și care era asigurată pe 16.000 cor.! Mi-să pare că mai curînd vre-un binevoitor să-i fi pus focul decît un „dușman” de valah. Dar' acum Valachii sunt buni pentru a îndrepta bănuiala spre ei, și nu spre eventualii criminali doșiți în alte părți! Că doar' la Români e paguba cea adevărată, că a ars avutul lui Nistor Adam și Iosif Țig și Petru Olariu, cari n'au fost asigurați unii deloc, alții slab de-tot.

E o mîciniună sfruntată că Români n'au ajutat la stîns. Insași mulțumita notarului Hits din numărul trecut al „Libertății”, arată că e mîciniună! Din contră, popor și inteligenți (ca dnii Oct. Tulea și Ioan Șiler, Inv.) și-au primejdii și viața în munca de localizare a focului. Inv. Șiler prin flacăra a trecut la casa lui Stagl să-i ajute la scos, cînd colo toate erau — goale! Șicaneze (harnic om!) tot din ele deși numai ce începuse a arde!.. Mulțumul e, că feciorul lui Stagl, cadet, cu gendarmii, au pornit curată goană contra Românilor. Au arestat pe 4 inși: pe vrednicul timar Ilie Cîndea și calfa lui, pe cari însă după 3 zile i-a slobozit nevinovați, pe ceilalți 3, rotarul D. Perja, barbirul G. Șredea și tinărul Ioan Rus, sub cuvînt că sunt „contraziceri” în spusele lor, i-au dus la Deva și-i țîn închiși. Dl Dr. Iustin Pop a luat apărarea lor.

Așa-i treaba cu focul dela Dobra!

Nu între Români ar trebui căutați mișei, ci aiurea. Că la un om așa bine asigurat ca Stagl, numai un bine-binevoitor i-a putut da foc, nu un „dușman”.

Lovit de trîznet. În Frata de Cîmpie în 30 Maiu între 5 și 6 ore a fost fulgerat servitorul lui Ioan Șomlea la sapă în hotar. Indată a și murit căzînd pe spate dintre 2 oameni cari au rămas nevătămați. Căzul a produs în toată comuna o spaimă grozavă. Înaintea de înmormîntare s'au descoperit pe trupul mortului pe pînțele 3 semne ca 3 litere tipărite IEC cari au trezit și mai mult superstiția. Altă noutate slabă e, că în 7 Iunie după amiază între 4 și 5 ore a bătut ghiața hotarul, în direcția Sopor-Cisteceleului în măsură atît de mare, cum nici oamenii cei mai bătrîni nici n'au văzut, nici n'au auzit. A fost și ruptură de nor, nimicînd aproape de desăvîrșire toate grînele, cînepile, ierbile, ba și cucuruzii. Asigurat n'a fost nimenea. Paguba nu să poate prețui. Ghiața a stat zile întregi movile, pe alocurea până la 1/4 metru înălțime.

Foarte interesant are să fie numărul viitor al „Foi Interesante”, în care să vor aduce lucruri de tot plăcute inimilor românești, din lupta națională dela Dobra, și gradul însuflețirii naționale în părți ce părău, până bine de curînd, părăginite, ca Iliă, unde asi însă fiecare inimă românească e o candelă ce arde cu flăcări vii pe altarul iubirii sfînte de neam!

Răspuns vrednic!

În Dobra trăește un renegeț cu numele Stagl, cel căruia i-a ars casa a doua zi de Rusalii. Acest adus de vînturi e un om, care ar trebui să umble cu pălăria în mînă nainte Românilor, nu numai pentru-că i-au ajutat ca adevărați creștini la stingerea focului, ci mai ales pentru-că din creșterii lor trăește, nemulțumitorul de el! Că doar' nu notarășului Hits, nici nebleznicului popă Halgát, nici spulberatului notar p. Halász ori deputatului Moskovits, nici baronășului Bornemisa le vinde opincile sale din care trăește, ci cinstiților țărani români, — cînd colo iaca cum își arată „mulțam”-ul, cu gendarmi și cu bănueli contra vecinilor nevinovați!

Dar' scriba Românilor s'a arătat în chip impunător la tîrgul de țară din 14 Iunie, în Dobra, *cînd Români să fereau de șatra renegețului Stagl ca de ciumă*, și își cumpărau opinicile numai dela Românul Ilie Cindea, cel prigonit de Stagl, iar renegețul a putut sta cu buzele umflăte toată ziua în cortul său. Și va mai sta așa! Că dă Dzeu minte la Români!

Istoria tristă a studentului sinuels. Am spus în numărul trecut că un student din cl. a IV. a gimnaziului ev. reformat din Oraștie, și-a lăpădat dela sine tinera viață, dîndu-și un glonț de revolver în cap. Povestea nenorocitului tiner e foarte tristă. El era fiul unui finanț din Sebeș, Szöcs. Acum doi ani tatăl-său venind acasă și-a lăsat pușca pe masă și băiatul (de 11—12 ani) a umblat la ea, și cum, cum nu, pușca s'a descărcat și a împușcat pe mica lui sorioară de abia 4 ani, care îndată a rămas moartă. A fost mare spaimă și jale în casă și bietul copil a rămas cu o mare remușcare pe suflet. L'or mai fi certat și părinții, cum e firesc să fi făcut, apoi alții oameni cu cari venea în atingere și el simția că pe el îl apasă un ponos mare, îl urmărește o umbră neagră de care nare unde scăpa. Ci-că în școală cînd să întimpla să se certe cu vre-un alt băiat, acela îi arunca în obraz cu ușurință copilărească: »Ucigașule de soră!» Și toți erau cu el, și aici și acasă, mai reci decum ar fi fost altfel. Așa să crede, că într'o clipă de atare amar sufletesc s'a hotărît să și lapede viața, ca prin asta să scape și de ponosul ce-l simția pe sine și de umbra neagră a remușcării ce-l urmărea și chinuia mereu...

Asentările au început și în comitatul Hunedoarei. Vin la sorți flăcăii din 3 ani cei născuți în 1883, 1884 și 1885. De toți vin ast-an sub măsură în acest comitat 5494 feciori.

Dela Români înstrăinați. Cu bucurie aflăm, că și Români din Basarabia au început a și scoate o foaie: „Basarabia” scrisă cu litere cirilice (cum învață în școlile rusești).

Iar Români din America scot și ei o foaie, destul de mare: „Românul”, de 8 pagini, cu știri din America și de acasă, din Țara Ungurească.

Sufletul lor românesc le cere aceasta. Și noi ne bucurăm văzînd că să face!

Răpaul de Dumineca la Oraștie. În urma înțelegerii luate de negustorii din Oraștie, — de aci încolo Dumineca toate prăvăliile vor sta închise. Nu să vor deschide nici dimineața de loc.

Cei-ce au trebuințe, sunt vestiți despre asta, pentru a și cumpăra toate cele de lipsă de Sîmbăta!

Correspondență

Hondol, 27 Maiu n. 1906.

Onorată Redacțiune!

Cuprins de bucurie, scriu aceste șire, pe cari, rog a le da publicității în „Libertatea” care să cetește și este abonată de o parte însemnată dintre tinerimea noastră adultă din loc.

Astăzi, prin vrednicul nostru preot, dl Petru Mihut, carele cu fapta și cu cuvîntul dă exemple bune poporului nostru, — s'au sfîntit spre a să da folosinței în biserica noastră gr-or. din Hondol un rînd de vestiminte preoțești și odăjdii, în preț de 100 c. dăruite de cătră foștii mei elevi de școală și nu de mult căsătoriți, Nistor Bugnar I. Ion cu soția Terezia — și un prapor în preț de 28 cor. dăruit de asemenea de cătră foștii mei elevi de școală Lazăr Merza I. Lazăr cu soția Paraschiva — toți patru oameni tineri.

Adevărat, că dăniile aceste nu sunt de un așa mare preț în bani — dar' au un preț mare moral și religios! — Sunt încă în comuna noastră mulți, mulți de acești buni foști elevi ai mei, căsătoriți și necăsătoriți — dela care nădăjdiesc că încă vor urma pe venitor pe susnumiții lor foști colegi de școală și astăzi poporeni, și nu să vor da îndărpt de a face și ei dăniii pentru înfrumusețarea bisericicii și pentru susținerea școalei noastre confesionale — dela care știu toți că și-au însușit știința și îndrumarea de a săvîrși fapte care să fie plăcute nu numai oamenilor, ci și lui Dumnezeu.

Bunilor mei foști elevi! Aceasta o dau în foi nu cu știrea voastră, ci numai cu bunăvoința mea, încuragîndu-vă, ca și pe venitor să nu uitaiți de a face fapte bune, și neîncetat să rugați pe Dumnezeu, ca să vă ajute în întreprinderile voastre cinstite, și să îndemnați și pe alții la atari fapte cari sunt cununa de laudă a dreptului creștin.

Alexandru Iovan,

inv.

Român, dela Român!

Primim dela un bun cărturar român din părțile Uioarei-de-Murăș următoarea scrisoare, pe care o publicăm atrăgînd deosebita luare aminte a poporului nostru din acele părți, asupra ei:

M.-Uioara, Iun. 1906.

Dle Redactor,

Tot cetesc prin cele foi bunele îndrumări ce inimile curate ale bărbăților noștri buni, le aștern pe hirtie, ca doară-doră vor străbate și la inima cetitorilor, — și nu să poate zice că nu se vede folosul, urmarea în bine, în unele și altele privințe. Dar, durere, în multe privințe poporul e încă tot neînțelegător și, și mai durere!, inteligența încă nu-i premerge cu pildă bună pe cît ar trebui!

Mai ales să potrivește vorba asta cînd e vorba de negoț! Negoțul e un isvor de bogăție,

de când e lumea și până va fi lumea! Aș putea zice că mânduva economică a unui popor, *în negoț* să găsește. Unde negoțul la un neam e puternic, acolo bogăția lui, prin urmare și toată bunăstarea și neatîrnarea lui, e puternică. Unde nu-i negoț, nu-i nici bogăție, nici putere de avîntare spre neatîrnare!

Noi Românii parcă până-i lumea n'om mai veni a înțelege acest lucru! Așa de puțin stăruim noi, așa de puțin muncim noi pentru a cuceri negoțul!

Vedem ici-colea ridicîndu-să cite un om, de capul lui, din bunul imbold al inimii lui, să așeze în cite un orașel ce zace în mijloc de o mare de Români, că nădăjduște că acești frați ai săi l'or sprigini. Și, Doamne, ce anevoe merge!

Mă uit aci la noi în Uioara-de-Murăș. S'a așezat un neguțător român Augustin Moga, și-a procurat tot felul de mărfuri ce-s de lipsă poporului, ba și inteligenței, — are omul multă bunăvoință și strădanie și cu un sprigin bun din partea alor noștri, ar da nainte și ca mâne ar putea aduce lucruri și mai bune, — dar nu merge!

Poporul nostru, ca și cărturărimea, abia bagă de seamă că prăvălia asta e a unui Român și pare că tot atîta îi e de întră pe ușa lui ori pe a Ovreiului de lingă el! Ba parcă mai bucuros pe a Ovreiului, că miroasă mai „nobil“ a *aiu*, nu a cămașă și opincă românească!

Români, Români! Cînd vă veți trezi odată la adevărata înțelegere a binelui vostru? Cînd veți avea și voi în sufletele voastre barem a zecea parte din alipirea la frați, pe care o au bună-oară Jidovii aceștia ce trăsesc printre noi, ne folosesc, ne arată pilde vii, dar noi nimic nu învățăm dela ei?!

Învăță, Române, ce e bun chiar și dela dușmanul tău, dela lipitoarea ce te suge, și fi și tu așa! Caută și tu, chiar cu lămpașul, pe fratele tău, și numai cînd nu găsești, *atunci* du-te la străin. Altcînd *nu!* Că altfel încă multă vreme ne va bate Dzeu în starea de sclavi ai puterii bănești și culturale a străinilor din jurul nostru!

Și le scriu aceste cam năcăjit, că bine știu, că nu numai la Uioara noastră avem un Moga prea slab sprijinit de frații săi Români, ci la tot a doua poștă, citu-i țara de lungă, avem cite o Uioară de acestea!

Am zis, și mult aș dori să fiu bine auzit și bine priceput!

Nojiță.

Expozițiunea generală română din 1906.

Reducerile pe căile ferate.

Călătorilor, cari vor merge să viziteze Expozițiunea generală din București, să vor vinde, dela data ce să va fixa ulterior, bilete de ducere și întoarcere pentru București și înapoi deocamdată cu o reducere de 30 la sută din prețul biletelor trenurilor de persoane.

Reducerea, după asigurarea ce ni-s'a făcut, mai tîrziu va fi de 50%, adică pe timpul de toamnă, cînd am povă-

tuit deja publicul nostru să viziteze expozițiua, care atunci va fi pe deplin terminată.

Aceste bilete vor fi valabile atît la trenurile de persoane sau mixte, cit și la trenurile accelerate, afară de trenurile 5, 6, 7 și 8 (de lux).

Înteruperea călătoriei în stațiunile intermediare nu să admite cu aceste bilete.

Pentru copii între 4 și 10 ani să vor elibera bilete speciale de ducere și întoarcere cu prețul de jumătate din prețul redus și avînd pe ele imprimat cuvîntul „copil“.

Biletele de ducere și întoarcere, fie pentru adulți, fie pentru copii să vor elibera numai dacă odată cu ele să va cumpăra dela aceeași casă de bilete cel puțin un număr egal de bilete de intrare în Expozițiune.

Biletele de dus și întors vor fi valabile 6 zile numărate dela data ștam-pilării până la a șasa zi, ora din noapte.

Coloarea biletelor de dus și întors va fi:

Albastră pentru clasa I, albă pentru clasa II și roză pentru clasa III, toate cu tiparul roșu.

La aducere să va perfora și reținea de personalul de tren partea superioară a biletelor, iar la întoarcere partea inferioară.*)

Sibiu, 12 Iunie st. n. 1906.

Delegatul Comisariatului General:

Dr. C. Diaconovich.

*) Ministrul lucrărilor publice a propus Comisariatul general al Expoziției ca mijloc de convingere că persoanele care vor să beneficieze de reducerile de 50 la sută pe C. F. R., vin într'adevăr pentru a vizita Expozițiua, să fie obligate aceste persoane ca odată cu cumpărarea biletelor de tren, să ia și cite un bilet pentru intrarea în Expoziție în zilele de lucru și cite unul pentru intrarea în zile de sărbători.

Aceste bilete să vor găsi la toți șefii de stațiuni ale Căilor ferate române.

Abonamentul nostru.

Prețul regulat de abonament al foii „*Libertatea*“, e 6 cor.

Cetitorilor economi din popor, o dăm cu preț redus la 4 cor.

Acolo unde mai mulți vecini să întovărășesc, cel puțin 5 la un loc și cer să le vină foaia la toți 5 sub o legătură — adică 5 foi, ori mai multe, sub aceeași fașie și adresă, — fiindcă cruțăm și noi la poștă și la lucru administrației, — o dăm cu preț redus de 1 fl. 20 cr. (2 cor. 40 fil.) una *fiecare foaie*.

(Domnii inteligenți cu prindere mai bună, sunt rugați a nu să folosi de scările imbielte economilor, ci a plăți prețul întreg de 6 cor., căci numai așa putem face cetitorilor din popor atari favoruri de preț).

„*Foaia Interesantă*“ să dă deosebit cu 1 cor. pe an peste prețul „*Libertății*“ din toate formele de sus, ori apoi să vinde cu 1 cr. numărul, unde să cer mai multe spre vînzare. Să trimite cu „*Libertatea*“ sub aceeași legătură, dar numai celor-ce trimit prețul de mai sus al „*Libertății*“.

Cei-ce nu vreau să aibă și „*Foaia Interesantă*“, pot abona „*Libertatea*“ și numai singură.

Cu o „*Libertate*“ pot merge încă 3—4 „*Foi Interesante*“, pe care abonentul le procură pentru oarecari vecini ai săi.

BANCA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI

Situațiunea sumară.

1905		1906	
20 Maiu		13 Maiu	
ACTIV			
64,182.109	{ 45,018.596 Reserva met. Aur 73,594.051 19,163.513 » trate Aur 29,890.000 }	104,265.748	103,484.051
4,412.937	Argint și diverse monete	1,868.316	1,995.105
32,670.132	Portofoliu Român și Strein	56,347.236	57,674.840
20,786.781	{*) Impr. contra ef. publice 5.490.000 » » » contcurt. 20,183.969 }	25,923.194	25,673.969
11,999.990	Fonduri publice	11,999.876	11,999.876
14,316.173	Efectele fondului de rezervă	14,896.734	14,896.734
2,962.397	» » » amortisarea imob. și mat.	2,910.324	2,910.324
5,670.958	Imobili	5,770.058	5,770.058
573.592	Mobiliere și Mașini de Imprimerie	602.621	602.627
656.311	Cheltueli de Administrațiune	633.453	746.412
82,308.752	Depozite libere	81,934.032	82,159.682
—	Compturi curinți	13,065.672	11,481.094
63,538.168	Compturi de valori	18,710.892	18,453.547
304,078.300		338,928.156	337,853.319
PASIV			
12,000.000	Capital	12,000.000	12,000.000
19,771.835	Fond de rezervă	21,284.642	21,284.642
2,946.244	Fondul amortisării imobilelor și material	3,158.004	3,158.004
162,115.310	Bilete de Bancă în circulațiune	219,546.730	218,190.690
908.907	Dobânzi și beneficii diverse	1,004.748	1,060.301
82,308.752	Depozite de retras	81,934.032	82,159.682
24,027.252	Compturi curente	—	—
304,078.300		338,928.156	337,853.319

Scomptul 5%
*) Dobânda 5%

Învățăcel
de prăvălie

care să aibă cîteva clase gimnasiale, să cunoască cit de cit limbile folosite aici, și din casă bună, — să primește în prăvălia de manufactură a subscribului.

Ioan Lăzăroiu
comerciant în ORĂȘTIE.
(Szászváros.)

Căsătorie.

Caut pentru a lua în căsătorie domnișoară din familie bună, inteligentă și frumoasă, cu ceva zestre. Oferte serioase însoțite de fotografie, a să trimitte sub numele „*Tinăr*“ la redacțiua foii. *Discrețiua e chestie de onoare.*

Ordonanț sau servitor

la vre-o cancelarie, la vre-o bancă, la o prăvălie, — ar dori să între un om potrivit pentru acest post și în urma vieții sale cinstite vrednic de toată încrederea.

Cetește și scrie bine. Cei-ce ar dori să-l aplice, să se adreseze pentru informațiuni mai de-aproape la

PETRU CURSAN
in Josani (Zsoszány)
p. u. Vajdahunyad.

Un băiat

din casă bună, absolvent de școala primară, care pe lingă limba română posedă limba maghiară sau germană, să primește ca

învățăcel

în atelierul de lăcătușerie și mecanică a lui

Dumitru Moga
lăcătuș mecanic în Sălște
(comit. Szeben).

POEZII

Cumpărați: **POEZII** de Victor Bontescu un volum elegant și bine apreciat, franco cu — Cor. 1.60.

„RAZE DE LUNĂ„

nuvele și schițe de V. E. Moldovan, cu subiecte alese din viața poporului român, de sus și de jos, franco — Cor. 1.60.

PRĂVĂLIE ROMÂNEASCĂ
in MURĂȘ-UIOARA!

Subscrisul aduc la cunoștința Onoratului public din loc și jur, că mi-am îmbogățit de nou prăvălia cu mare alegere în tot felul de mărfuri, și anume:

specerie, coloniale, pânzărie, bumbac, mărfuri de modă pentru domni și dame, — și ori-ce altfel de mărfuri trebuincioase poporului ca și inteligenței!

și le pun la dispozițiua Onoraților cumpărători cu prețurile cele mai joase ce să pot, — la nici un caz mai scumpe ca în alte locuri, și în schimb stau bun pentru calitatea mărfurilor, totdeuna proaspete și bune!

Rog sprijinul Onoratei inteligențe și popor din loc și jur.

Cu toată stima

Augustin Moga,
comerciant în Murăș-Uioara.

„Tipografia Nouă“
in Orăștie — Szászváros.

Execută lucrări cu cele mai moderate prețuri

Depozit de hârtie și tipărituri pentru avocați.

provăzută cu cele mai nouă mașini și cu cele mai moderne caractere de litere, să recomandă on. public, pentru executarea promptă și cu acurateță a următoarelor tipărituri: Bilete de vizită, bilete de adrese, Anunțuri de logodne, Ordine de dans. *Tipărituri comerciale și oficioase, de tot soiul, în colorii sau cu tipar negru.* Libele de depunerii, Obligațiuni, Acții, Opuri și ziare.

CANCELARIA ARCHITECTULUI ROMÂN:
IOAN NIGA.
Ar ad, József főherceg-ut 1 sz. (lângă „Victoria“).

Pregătește planuri și specificări de spese pentru edificii publice și private, primește lucrări în sfera arhitecturii mai înalte, cenzurări, colaudări. Ca specialist în ritul nostru oriental, edifica și restaurează biserici în mod artistic, din care cauză îl recomandăm îndeosebi dlor parochi. Trimite planuri, schițe, specificări și servește în lucrări arhitectorice cu deslușiri gratuite